

ผลกระทบและการบริหารจัดการการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19

ต่อความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทย

The COVID-19 Impacts and Management on Thailand Food Security

เพ็ญจันทร์ รวียะวงศ์

Penchun Rawiyapong

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านน่าน

Rajamangala University of Technology Lanna

Corresponding Author's Email: penchanraw@yahoo.com

Received January 20, 2021; Revised March 2, 2021; Accepted May 5, 2021

บทคัดย่อ

ประเทศไทยได้ประกาศให้โรคโควิด-19 เป็นโรคติดต่ออันตรายเมื่อเดือนมีนาคม 2563 และใช้มาตรการต่างๆในการควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาด ซึ่งเป็นต้นเหตุสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของไทยใน 4 มิติคือ 1) ผลกระทบต่อการมีอาหารเพียงพอ ในระยะแรกของวิกฤตโควิด 19 ผู้คนตกใจ กังวลว่าจะขาดแคลนอาหาร เกิดการกักตุนอาหาร ต่อมาช่วงล็อกดาวน์จนสามารถควบคุมการระบาดได้ เกิดปัญหาห่วงโซ่อุปทานอาหาร ได้แก่ การขนส่งและการกระจายผลผลิต การซื้อ การส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารและระยะยาว เศรษฐกิจจะถดถอยตกต่ำทั่วโลก จะเป็นการเตรียมการฟื้นฟู ความจำเป็นและความต้องการสินค้าอาหารจะมีมาก 2) ผลกระทบต่อการเข้าถึงอาหาร ในช่วงแรกของวิกฤตโควิด-19 คนบางกลุ่มเข้าไม่ถึงอาหารเพราะหาซื้อไม่ได้หรืออาหารมีราคาแพง ธุรกิจบางส่วนหยุดชะงัก แรงงานถูกเลิกจ้างงาน หรือลดเงินเดือน คนจนและผู้มีรายได้น้อยได้รับผลกระทบมากที่สุด และคนจนเมืองที่เคยเข้าถึงอาหารได้กลับกลายเป็นคนไม่สามารถเข้าถึงได้ 3) ผลกระทบต่อการใช้ประโยชน์จากอาหาร การที่ประชาชนต้องปรับตัวเข้ากับชีวิตวิถีใหม่ ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภคอาหารคือมีการใช้บริการสินค้าอาหารทางออนไลน์มากขึ้น ซึ่งอาจทำให้ได้คุณค่าทางโภชนาการไม่เพียงพอและกระทบต่อการมีสุขอนามัยที่ดีของประชาชน 4) ผลกระทบต่อการมีเสถียรภาพด้านอาหาร การที่ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอตลอดเวลาและมีความเสี่ยงในการเข้าถึงอาหารเมื่อเกิดวิกฤติ ได้ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพด้านอาหารโดยรวมอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะในระยะแรกและระยะกลางของวิกฤตโควิด-19

คำสำคัญ: ความมั่นคงทางอาหาร, โรคไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 หรือโควิด-19

Abstract

Thailand classified COVID-19 as dangerous infectious disease in March 2020 and using several control and prevention measurement against COVID-19 which are critical causes of Thailand food security in 4 aspects i.e. 1) The impacts on food availability: The study found that, in the first period of epidemic, people was shocked and worried about food scarcity. They overstocked up a lot of food even there was an enough amount of food. Then there will be the lock down period until the government can control the pandemic. On this period,

there will be food supply chain problem (such as food logistics, food buying, food and agricultural products exporting) On the long-run period, there will be world economic recession. This period will also the period of restoration and preparation. Demand on agricultural products will dramatically increase. 2) The impacts on food access: The study found that in the first period of COVID-19, some group of people could not access to food because the shortage of food supply or expensive food price. Some business operating will stop. Business will lay off the labors or cut their salary. Poor and low-income people will be the most vulnerable group. Moreover, poor people in urban area who used to be the food accessible group will turn to be food inaccessible group. 3) The impacts on food utilization: Adaptation of people for “New Normal” way of life have affected to food consuming behaviors i.e. people prefer online services on food than traditional ways. Therefore, people may have not enough nutritious benefits and have affected on their healthiness. 4) The impacts on food stability: Problems on everyday food accessibility and food accessibility risk in crisis of people have utterly affected to overall food stability particularly in the first and interim periods of COVID-19 crisis.

Keywords: Food Security, Coronavirus Disease Starting in 2019 or COVID-19

บทนำ

องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agricultural Organization หรือ FAO) ให้นิยาม ความมั่นคงทางอาหารว่า คือสภาวะที่คนทุกคนและทุกขณะเวลามีความสามารถทั้งทางกายภาพและทางเศรษฐกิจในการเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอ ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการเพื่อตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจด้านอาหารเพื่อให้เกิดชีวิตที่มีพลังและมีสุขภาพ ความมั่นคงทางอาหาร (food security) จึงประกอบด้วย 4 มิติคือ 1. การมีอาหารเพียงพอ (food availability) 2. การเข้าถึงอาหาร (food access) 3. การใช้ประโยชน์จากอาหาร (food utilization) และ 4. การมีเสถียรภาพด้านอาหาร (food stability) จะเรียกว่ามีความมั่นคงทางอาหารได้ก็ต่อเมื่อครบทั้ง 4 มิติ ขาดอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็เรียกว่าเกิดความไม่มั่นคงทางอาหาร ปัญหาการเข้าถึงอาหารที่สำคัญ คือ ประชาชนมีเงินที่จะสามารถซื้ออาหารได้แต่อาหารมีไม่เพียงพอซึ่งส่วนใหญ่เกิดขึ้นกับประเทศที่พัฒนาแล้วและประชาชนไม่มีเงินที่จะซื้ออาหารได้แม้จะมีอาหารที่ผลิตเพียงพอ ซึ่งมักจะเกิดขึ้นกับประเทศกำลังพัฒนาที่ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในภาคการเกษตรและมีความยากจน ปัญหาความมั่นคงทางอาหารยังนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้นจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงของโลกและทุกครั้งที่เกิดวิกฤตต่างๆ ของโลก เช่น วิกฤตเศรษฐกิจ วิกฤตโรคระบาด ก็มักจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหาร รายงานของ FAO ในปี 2562 พบว่า ประชากรโลกกว่า 820 ล้านรายอยู่ในภาวะหิวโหย ขาดสารอาหาร เป็นผลจากความขัดแย้งไร้เสถียรภาพ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีผลกระทบต่อการเพาะปลูก การขาดการกระจายอาหาร ภาวะโภชนาการของผู้คนจำนวนมาก ประเทศไทยผลิตสินค้าอาหารได้แต่ละปีเพียงพอสำหรับการบริโภคในประเทศและยังมีเหลือสำหรับการส่งออก โดยในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา มูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและอาหาร 5 อันดับแรก ได้แก่ ผลไม้และผลิตภัณฑ์ ข้าวและผลิตภัณฑ์ ปลาและผลิตภัณฑ์ น้ำตาลและผลิตภัณฑ์ เนื้อไก่และผลิตภัณฑ์ และสินค้าเกษตรและอาหารที่มีมูลค่านำเข้าสูงสุด 5 อันดับแรก ได้แก่ ปลาและผลิตภัณฑ์ พืชอาหารและผลิตภัณฑ์ พืชน้ำมัน ผลไม้และผลิตภัณฑ์ ผักและผลิตภัณฑ์ ไทยเป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารรายใหญ่อันดับ 12 ของโลก และมีสินค้า

หลายรายการที่ติดท็อป 5 ของโลก อย่างข้าว ไก่แปรรูป น้ำตาล อาหารแปรรูป และพริกไทย ประเทศไทยผลิตข้าวได้ 24.3 ล้านตัน ขณะที่ความต้องการบริโภคในประเทศอยู่ที่ 11.8 ล้านตัน ดังนั้นเราจึงมีเหลือส่งออก (รุ่งนภา พิมมะศรี, 2563)

ข้อมูลความมั่นคงทางอาหารของไทยจากแหล่งต่างๆ ได้แก่ FAO ระบุว่าปี 2562 ประเทศไทยมีผู้ขาดแคลนอาหารมากถึง 5.4 ล้านราย คิดเป็น 7.8% ของประชากรในประเทศและขาดสารอาหารอีก 1.1 ล้านราย จากจำนวนประชากรทั้งสิ้น 66.5 ล้านราย Global Food Security Index จัดทำโดย The Economist Intelligence Unit ให้คะแนนความมั่นคงทางอาหารจาก 3 หมวดหลัก คือ ความสามารถในการซื้อหาอาหาร (affordability) ความพร้อม-การมีอาหารเพียงพอ (availability) คุณภาพและความปลอดภัยในอาหาร (quality and safety) ปี 2562 พบว่า ไทยมีความมั่นคงทางอาหาร 65.1 คะแนนจากคะแนนเต็ม 100 อยู่ในอันดับที่ 52 จากทั้งหมด 113 ประเทศ Global Hunger Index (GHI) จัดทำโดย Welthungerhilfe ประเทศเยอรมนี ใช้ดัชนีชี้วัดความหิวโหย 4 ข้อคือ 1.สัดส่วนของประชากรที่ได้รับสารอาหารไม่เพียงพอ 2.สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ขวบที่ขาดสารอาหารอย่างรุนแรง 3.สัดส่วนของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ขวบที่เป็นคนแคระแกร็น 4.อัตราการเสียชีวิตของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ขวบ พบว่า ไทยมีดัชนีความหิวโหยอยู่ที่ 9.7 เป็นอันดับที่ 45 จากทั้งหมด 117 ประเทศซึ่งจัดว่าไทยอยู่ในกลุ่มประเทศที่เป็นสีเขียว มีปัญหาความอดอยากหิวโหยในระดับต่ำ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และสำนักงานสถิติแห่งชาติ วิเคราะห์ความมั่นคงทางอาหารและภาวะโภชนาการของไทย พ.ศ. 2548-2554 พบว่าประเทศไทยมีระดับความไม่มั่นคงทางอาหารอยู่ในเกณฑ์ต่ำหรือมีระดับความมั่นคงทางอาหารสูงนั่นเอง (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2563) เนื่องจากไทยมีภูมิประเทศที่อุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งเพาะปลูกที่สำคัญ และสามารถผลิตอาหารและส่งออกอาหารได้ในหลาย ๆ ประเภท แต่กระนั้นข้อมูลของ FAO ก็ยังพบว่า ประชาชนคนไทยส่วนหนึ่งยังจัดอยู่ในกลุ่มผู้อดอยาก (hunger) หรืออยู่ในภาวะทุพโภชนาการ (undernourished people) นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอื่นที่อาจส่งผลกระทบต่อการผลิตพืชอาหาร อีกทั้งยังมีปัจจัยภายนอกที่กระทบต่อความมั่นคงทางอาหารเช่นกัน ความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทยดูจากอัตราการพึ่งพาตนเอง (SSR) พบว่าไทยเรายังมีความมั่นคงทางอาหาร มีการพึ่งพาตนเองได้ในเกือบทุกรายสินค้าสำคัญ

จะเห็นว่าแม้ประเทศไทยจะสามารถผลิตสินค้าเกษตรและอาหารมากเพียงพอและหลากหลายเกินความต้องการบริโภคในประเทศ และยังเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ แต่ปัญหา คือ การเข้าถึงอาหารที่ปลอดภัยมีประโยชน์ต่อสุขภาพและมีคุณค่าทางโภชนาการหรือไม่ การขาดความรู้ทางโภชนาการ การบริโภคอาหารที่ไม่ถูกต้อง หรือบริโภคอาหารบางประเภทไม่เพียงพอ เช่น ผักผลไม้ ผลิตภัณฑ์จากสัตว์ ที่มีคุณค่าอาจจะเนื่องมาจาก บางคนอาจไม่ชอบกินผัก หรือชอบแต่ผักและผลไม้ราคาถูก การบริโภคผักและผลไม้จึงต่ำกว่าที่ควรจะเป็น อาหารที่ดีต่อสุขภาพและมีคุณค่าทางโภชนาการ มีต้นทุนและมีราคาแพง โดยเฉพาะการระบาดของโรคติดต่อ เช่น โควิด-19 ทำให้ประชากรที่รายได้น้อยไม่สามารถเข้าถึงอาหารที่มีคุณภาพได้

ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (Coronavirus Disease 2019) หรือโควิด-19 คือโรคติดต่อซึ่งเกิดจากเชื้อไวรัสโคโรนาซึ่งไม่เป็นที่รู้จักมาก่อน สันนิษฐานว่าเกิดจากสัตว์ การระบาดครั้งแรกเกิดขึ้นที่เมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ ประเทศจีนในเดือนธันวาคมปี พ.ศ. 2562 จากนั้นการแพร่ระบาดกระจายไปในหลายพื้นที่ จนถึงปัจจุบันก็ยังมีระบาดไปทั่วโลก โดยที่เชื้อไวรัสตัวนี้สามารถแพร่กระจายจากคนสู่คนผ่านทางละอองฝอยจากการ ไอ จาม หรือจากการเอามือไปจับพื้นผิวที่มีละอองฝอยเหล่านั้นแล้วมาจับตามใบหน้า หรือสัมผัสกับสารคัดหลั่งของผู้ป่วย ทำให้ผู้ป่วยมีอาการปอดอักเสบรุนแรงจนถึงแก่ชีวิตได้ ระยะเวลานับจากการติดเชื้อและการแสดงอาการ (ระยะฟักตัว) มีตั้งแต่ 1-14 วัน และมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 5-6 วัน ผู้ป่วยส่วนใหญ่จะเริ่มมีอาการภายใน 14 วัน การระบาดเป็นวงกว้างเกิดเมื่อคนหนึ่งคนแพร่เชื้อไวรัสไปสู่คนกลุ่มใหญ่ ในกรณีที่คนมีการ

รวมตัวกันจำนวนมาก เช่นในสนามมวย การชุมนุมขนาดใหญ่ การสัมผัสโรคของผู้ที่เดินทางมาจากต่างประเทศ ที่มีการระบาด หรือบริเวณความหนาแน่นของเขตเมือง เป็นต้น ประชากรกลุ่มเสี่ยงคือผู้สูงอายุ และผู้ที่มีโรคประจำตัว เช่น ความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคหลอดเลือดหัวใจ โรคระบบทางเดินหายใจเรื้อรัง และโรคเมเร็ง ขณะนี้ยังไม่มียาต้านไวรัสที่ได้รับการขึ้นทะเบียนให้ใช้รักษาโรคโควิด-19 อยู่ระหว่างการศึกษาค้นคว้าวัคซีน ดังนั้นการป้องกัน ระวังยับยั้งการระบาด จึงทำได้โดย การสวมหน้ากากอนามัย การล้างมือบ่อยๆ การเว้นระยะห่างอย่างน้อย 1 เมตรจากผู้อื่น เมื่อต้องไปยังสถานที่ที่มีคนรวมกันจำนวนมาก หรือเมื่อต้องใช้พื้นที่สาธารณะประโยชน์ร่วมกันเนื่องจากผู้ติดเชื้อบางรายอาจ ยังไม่แสดงอาการหรือมีอาการไม่รุนแรง (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2563)

องค์การอนามัยโลก(WHO)ประกาศให้โควิด-19 เป็นการระบาดใหญ่ทั่วโลก และตามการแถลงของศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) หรือ ศบค. ณ วันที่ 31 กรกฎาคม 2563 รายงานว่ายอดผู้ติดเชื้อทั่วโลก 211 ประเทศ 2 เขตบริหารพิเศษ และ 2 เรือสำราญ เป็น 17.4 ล้านราย ยอดผู้เสียชีวิต 6.7 แสนคน โดยสหรัฐอเมริกามีผู้ติดเชื้อสะสมมากที่สุดในโลก 4.6 ล้านราย เสียชีวิต 1.55 แสนราย รองลงมาเป็นบราซิล อินเดีย รัสเซียและแอฟริกาใต้และคาดว่าจำนวนยังคงเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ โดยยังไม่มีใครหรือหน่วยงานใดคาดได้ว่าจะสิ้นสุดลงเมื่อใด (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2563)

การระบาดไปทั่วในวงกว้างของโรคโควิด19 และวิกฤตทางเศรษฐกิจที่ เชื่อมโยงกับสถานการณ์นี้ทำให้เกิดความท้าทายใหญ่หลวงในระดับโลกและ ระดับท้องถิ่น ผลกระทบทางสุขภาพ เศรษฐกิจและสังคมเกิดขึ้นกับกลุ่มคนทุกกลุ่ม แต่บ่อนทำลายกลุ่มประชากรเปราะบางมากที่สุด ซึ่งรวมถึง คนยากจน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ เยาวชน และกลุ่มคนชาติพันธุ์ วิกฤตทางโรคระบาดและเศรษฐกิจกระทบต่อกลุ่มประชากรเปราะบางอย่างมาก เป็นธรรม ซึ่งอาจจุดชนวนให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันและความยากจนมากขึ้น วิกฤตโลกในครั้งนี้ต้องการการประสานงาน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และ นโยบายทางเศรษฐกิจ สังคมและสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพ

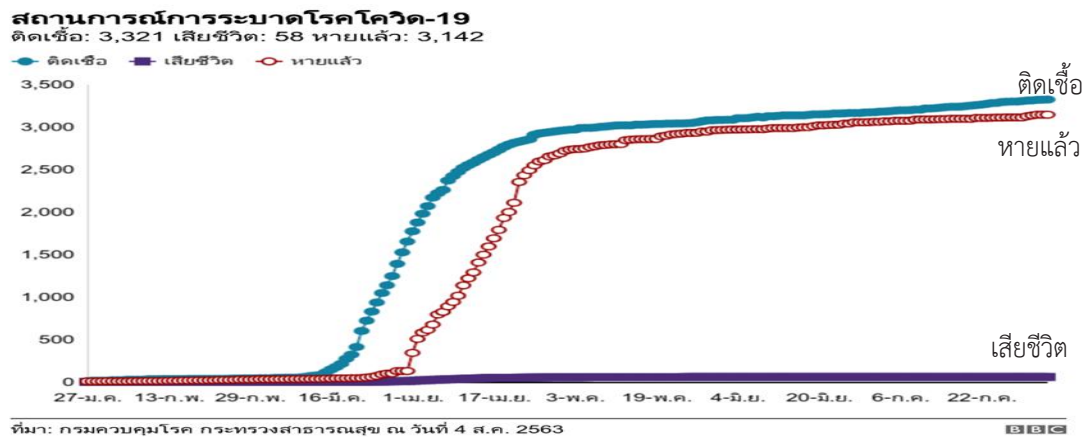
การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (2019-nCov) หรือโรคไวรัสโควิด-19 จากเมืองอู่ฮั่น สาธารณรัฐประชาชนจีนในปลายปี2019 เป็นต้นมานั้น สร้างความหวาดกลัวต่อคนทั่วโลกมากที่สุดอย่างหนึ่งถึงแม้จีนจะปิดเมืองอู่ฮั่นและเมืองอื่นๆ โดยยับยั้งการเดินทางระหว่างเมือง ระหว่างประเทศ และทุกประเทศก็มีมาตรการต่างๆเพื่อป้องกันไวรัสสายนี้ แต่ก็ไม่สามารถสกัดกั้นการระบาดได้

สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ในประเทศไทย

ประเทศไทยพบผู้ป่วยโควิด-19 คนแรกในเดือนมกราคม 2563 โดยเป็นชาวจีนที่มาจากอู่ฮั่นที่สนามบินสุวรรณภูมิ และพบคนไทยรายแรกที่เดินทางมาจากจีน จนกระทั่งวันที่ 1 มีนาคม 2563 จึงมีประกาศประกาศให้โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โรค COVID-19 เป็นโรคติดต่ออันตราย ตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 และมีการตั้งศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) หรือ ศบค. เพื่อรายงานผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ในประเทศไทย ณ วันที่

31 กรกฎาคม 2563 พบผู้ติดเชื้อรายใหม่ 6 ราย ทั้งหมดเดินทางมาจากต่างประเทศและพักอยู่ในศูนย์กักกันที่รัฐจัดให้ ส่วนในภาพรวมนั้น มีผู้ป่วยยืนยันสะสมทั้งหมด 3,310 ราย ยังรักษาอยู่ในโรงพยาบาล 127 ราย รักษาหายแล้ว 3,125 ราย จำนวนผู้เสียชีวิต 58 ราย ผู้ป่วยติดเชื้อมีอายุเฉลี่ย 37 ปี นับตั้งแต่วันที่ 13 พฤษภาคม 2563 เป็นต้นมา ยังที่ไม่มีรายงานผู้ติดเชื้อภายในประเทศเพิ่มขึ้น การติดเชื้อในเมืองไทยเป็นไปแบบก้าวกระโดดในช่วงเดือนมีนาคม-เมษายน โดยพบการติดเชื้อและแพร่ระบาดใน 3 กลุ่มใหญ่คือ กลุ่มสถาน

บันเทิงในกรุงเทพมหานคร กลุ่มสนามมวยลุมพินี ราชดำเนิน อ้อมน้อย และกลุ่มที่ไปร่วมชุมนุมศาสนาที่ มาเลเซีย

แผนภาพที่ 1 สถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19

มาตรการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโควิด-19

ทั้งนี้ นับตั้งแต่พบการติดเชื้อเป็นกลุ่มใหญ่ รัฐบาลได้ออกมาตรการเพื่อ ควบคุมการแพร่ระบาดตาม ความรุนแรงของสถานการณ์ ได้แก่ การให้คำแนะนำการรักษาสุขภาพ สวมหน้ากากอนามัย และ ล้างมือบ่อยๆ มาตรการกำหนดให้เว้นระยะห่างทางสังคม มาตรการปิดสถานประกอบการ มาตรการหยุดการเดินทาง ระหว่าง เมืองและระหว่างประเทศ และมาตรการประกาศภาวะฉุกเฉินห้ามออกนอกเคหสถานในช่วง กลางคืน เป็นต้น มาตรการสำคัญของรัฐได้แก่ ช่วงแรกของการระบาด ในเดือนมีนาคม ได้ประกาศ สถานการณ์ฉุกเฉินทั่วราชอาณาจักร ตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ ฉุกเฉิน เพื่อ แก้ปัญหาการระบาดของ COVID-19 เดือนเมษายน ประกาศ ห้ามบุคคลออกนอกเคหสถานทั่วประเทศ ในช่วงเวลา 22.00-04.00 น. เมื่อควบคุมการแพร่ระบาดได้ ในเดือนพฤษภาคมเป็นต้นมา จึงมีการผ่อนคลาย มาตรการควบคุมการระบาด เพื่อให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจสามารถดำเนินไปได้โดยมีการผ่อนคลายเป็นระยะๆ ให้เริ่มเปิดกิจการบางประเภทได้ ได้แก่ ตลาด ร้านจำหน่ายอาหาร กิจการค้าปลีก-ส่ง กีฬา สันทนาการ ร้านตัด ผผม/เสริมสวย ร้านตัดขนสัตว์ โดยมีเงื่อนไขการเว้นระยะห่างทางสังคมและการสวมหน้ากากอนามัย การผ่อน ปรนการเปิดกิจการของห้างสรรพสินค้า ยกเลิกคำสั่งห้ามออกนอกเคหสถาน (เคอร์ฟิว) และให้กิจกรรม/ กิจการเกือบทุกประเภทกลับมาเปิดให้บริการภายใต้ข้อพึงระวังในการปฏิบัติตามมาตรการด้านสาธารณสุข เดือน กรกฎาคม 2563 เริ่มมาตรการผ่อนปรนระยะที่ 5 ให้เปิดสถานบันเทิงประเภทผับ บาร์ คาราโอเกะ อาบอบนวด และโรงน้ำชากลับมาเปิดบริการได้ รวมทั้งผ่อนคลายการเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรของ ชาวต่างชาติบางส่วนแบบจำกัด แต่ยังคง พ.ร.ก.ฉุกเฉิน ต่อไปจนถึงสิ้นเดือนกรกฎาคม และระยะล่าสุดให้กลุ่ม ชาวต่างชาติ 4 กลุ่ม ได้แก่กลุ่มจัดการแสดงสินค้าในราชอาณาจักร เพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ กลุ่มชาวต่างชาติเข้ามาถ่ายทำภาพยนตร์ในประเทศ กลุ่มแรงงาน 3 สัญชาติที่จะเข้ามาในอุตสาหกรรมอาหาร และก่อสร้าง กลุ่มที่เข้ามารักษาโรค ศัลยกรรมเพื่อความสวยงามและการผดุงครรภ์ สามารถเดินทางเข้ามาใน ประเทศได้ แต่ต้องขึ้นอยู่กับความพร้อมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่าจะมีความพร้อมหรือไม่ เมื่อเข้ามาต้องมื การกักตัว 14 วันด้วย

ผลกระทบของไวรัสโควิด-19 กับความมั่นคงทางอาหารของไทย

โครงการอาหารโลกแห่งสหประชาชาติ(WEP)คาดว่า ปี ค.ศ. 2020 นี้สถานการณ์ระบาดของโควิด 19 จะรุนแรงและกระจายไปทั่วโลก จะมีผู้คนถึง 265 ล้านคนที่เสี่ยงต่อความอดอยาก ขาดแคลนอาหาร เว้นแต่นานาชาติจะจัดการกับโควิดได้ในเวลาอันใกล้ นี้จะทำให้ผลกระทบลดลงได้ ในขณะที่ FAO คาดว่าความอดอยากขึ้นอยู่กับภาวะเศรษฐกิจ ถ้าเศรษฐกิจหดตัวในระดับสูงถึง ร้อยละ 10 ของGDPของประเทศผู้นำเข้าอาหารซึ่งมีถึง 101 ประเทศ จะมีผู้อดอยากถึง 80.3 ล้านคน โดยไม่นับรวมคนที่อดอยากอยู่แล้ว และจะรุนแรงยิ่งขึ้นหากมีความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงอาหาร

การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ทำให้ประเทศไทยที่มีอาหารการกินอุดมสมบูรณ์ กลายเป็นประเทศที่เสี่ยงต่อความไม่มั่นคงทางอาหาร จากมาตรการต่างๆของรัฐเพื่อควบคุมป้องกันการแพร่ระบาด ได้แก่ เคอร์ฟิว การปิดเมือง มาตรการให้อยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ และโดยเฉพาะการสั่งปิดสถานประกอบการทุกประเภท อย่างฉุกเฉิน เร่งด่วน ก่อให้เกิดความอดอยากขึ้นในสังคมไทย ที่ไม่เคยมีการเตรียมรับมือต่อการเกิดสถานการณ์เช่นนี้มาก่อน การเกิดผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารจึงพิจารณาตามช่วงระยะเวลาของการเกิดวิกฤตการระบาดของโควิด-19 ดังนี้ (สลิลา มหันต์เชิดชูวงศ์, 2563)

ระยะต้น ผู้คนตกใจ กังวลว่าจะขาดแคลนอาหาร จึงกักตุนอาหารเกินความจำเป็นต่างๆ ที่ยังมีอาหารอย่างเพียงพอ ทำให้คนบางกลุ่มเข้าไม่ถึงอาหารเพราะหาซื้อไม่ได้หรืออาหารมีราคาแพง รวมทั้งการปิดตัวของแหล่งจำหน่ายอาหารทั้งห้างสรรพสินค้า รถเข็น หาบเร่ แผงลอย อย่างที่เห็นภาพข่าวควายเหยียดในซูเปอร์มาร์เก็ตตอนช่วงแรกๆ ซึ่งพอผู้บริโภคสะสมเสบียงเกินความจำเป็น ผู้ค้าที่ฉวยโอกาสเก็งกำไร เช่นที่เกิดขึ้นกับ ไข่ หน้ากากอนามัย และแอลกอฮอล์ที่มีราคาแพงและหาซื้อไม่ได้ในช่วงหนึ่ง จนกระทั่งรัฐต้องออกมาแก้ปัญหา

ระยะกลาง นับตั้งแต่ช่วงล็อกดาวน์จนสามารถควบคุมการระบาดได้ ผู้คนเริ่มตั้งสติได้ เกิดปัญหาห่วงโซ่อุปทานอาหาร ตั้งแต่โรงงานผลิต โรงงานแปรรูป เกิดอุปสรรคต่อการขนส่งและการกระจายผลผลิตและสินค้าอาหาร การซื้อสินค้า ไม่ทั่วถึง การส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารก็ประสบปัญหาเนื่องจากมาตรการล็อกดาวน์ของประเทศคู่ค้า คุณภาพของอาหาร คุณค่าและปริมาณของอาหารที่เหมาะสมกับวัยกับสภาพร่างกาย เมื่อร้านอาหาร แหล่งท่องเที่ยวต้องปิดกิจการ ผู้บริโภคที่เคยพึ่งพาร้านอาหารเป็นหลัก เดินทางไปกินอาหารได้ไม่สะดวก กินอาหารได้ไม่หลากหลาย และที่หนักหน่วงคือกลุ่มคนที่มีรายได้น้อยหรือตกงาน ไม่มีเงินพอที่จะซื้ออาหารได้

ระยะยาว เศรษฐกิจจะถดถอยตกต่ำทั่วโลก จะเป็นระยะการฟื้นฟูเพื่อเตรียมพร้อม ความต้องการสินค้าเกษตรจากต่างประเทศจะลดลง ยกเว้นสินค้าประเภทอาหารที่เป็นปัจจัยพื้นฐาน คนจนและผู้มีรายได้น้อยจะได้รับผลกระทบมากที่สุด จากการประเมินตัวเลขธนาคารโลกว่า ถ้าสถานการณ์ร้ายแรงที่สุด อาจทำให้คนจนในไทยเพิ่มขึ้นเป็น 13-14 ล้านคน ยังไม่รวมจำนวนคนตกงานที่คาดว่าจะสูงถึง 7 ล้านคน ซึ่งสูงกว่าวิกฤตปี 2540 หลายเท่าตัว เราอาจจะเห็นคนตกงานจำนวนมากเดินทางกลับบ้านต่างจังหวัด กลับสู่ภาคเกษตรกรรม ซึ่งอาจเจอปัญหาปัจจัยการผลิต ทรัพยากรการผลิต ราคาและผลผลิต เป็นต้น

ผลกระทบและการบริหารจัดการการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ต่อความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทย

การใช้มาตรการต่างๆของรัฐในการควบคุมและป้องกันการแพร่ระบาด ซึ่งเป็นต้นเหตุสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของไทย เมื่อพิจารณาใน 4 มิติคือ

- 1) ผลกระทบต่ออาหารเพียงพอ พิจารณาได้จากการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร ปริมาณการผลิต

และผลผลิตข้าว และปริมาณข้าวสำรองของครัวเรือน ตลอดจนปริมาณการส่งออก นำเข้าสินค้าเกษตรและอาหาร (ศจินทร์ ประชาสันต์, 2563) โดยพบว่า ในระยะแรกของวิกฤตโควิด-19 ผู้คนตกใจ กังวลว่าจะขาดแคลนอาหาร จึงกักตุนอาหารเกินความจำเป็นต่างๆ ที่ยังมีอาหารอย่างเพียงพอ ต่อมาช่วงล็อกดาวน์จนสามารถควบคุมการระบาดได้ เกิดปัญหาห่วงโซ่อุปทานอาหาร ตั้งแต่โรงงานผลิต โรงงานแปรรูป เกิดอุปสรรคต่อการขนส่งและการกระจายผลผลิต การซื้อสินค้า การส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารประสบปัญหาเนื่องจากมาตรการล็อกดาวน์ของประเทศคู่ค้า และระยะยาว เศรษฐกิจจะถดถอยตกต่ำทั่วโลก จะเป็นระยะการฟื้นฟูเพื่อเตรียมพร้อม ความต้องการสินค้าเกษตรจากต่างประเทศจะลดลง ยกเว้นสินค้าประเภทอาหารที่เป็นปัจจัยพื้นฐาน

2) ผลกระทบต่อการเข้าถึงอาหาร พิจารณาได้จากรายได้ ค่าใช้จ่ายอาหาร และความหลากหลายของชนิดอาหารที่บริโภคในครัวเรือน รวมถึงสิทธิในการเข้าถึงอาหาร (วิรัชพัชร ประเสริฐศักดิ์, 2558) จากมาตรการควบคุมการระบาดของโรคได้แก่ การปิดสถานที่ การล็อกดาวน์หรือปิดบ้าน-ปิดเมือง กำหนดให้ทุกคนอยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ การเว้นระยะห่างทางสังคม ส่งผลต่อการจ้างงานและการดำเนินธุรกิจบางส่วนหยุดชะงัก การลดชั่วโมงการทำงาน การลดเงินเดือน การเลิกจ้าง และแรงงานนอกระบบ เช่น ผู้ประกอบการอิสระ ผู้ค้าเร่/แผงลอย แรงงานทั่วไปรายวัน ฯลฯ ได้รับผลกระทบค่อนข้างรุนแรง เกิดการถดถอยของเศรษฐกิจ โดยภาคการท่องเที่ยวและการส่งออกจะได้รับผลกระทบมากที่สุด จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวลดลง กระทบโดยตรงต่อธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการท่องเที่ยว เช่น โกด ธุรกิจโรงแรม รวมไปถึงการค้าขาย สถานบันเทิงต่างๆ กลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบด้านการเข้าถึงอาหารและความมั่นคงทางอาหารมากที่สุดคือกลุ่มคนยากจนและผู้มีรายได้น้อย ขณะที่คนจนเมืองอีกจำนวนมากรายได้หดหายไป 70% ซึ่งนั่นหมายถึงวิกฤตความมั่นคงทางอาหาร เพราะครึ่งหนึ่งของรายได้ของคนเหล่านี้คือค่าใช้จ่ายเรื่องอาหาร เพราะค่าใช้จ่ายด้านอาหารมีสัดส่วนมากถึง 35% ของค่าใช้จ่ายทั้งหมดสำหรับคนทั่วไป และมากกว่า 50% สำหรับคนจนและผู้มีรายได้น้อย โดยเฉพาะในระยะต้นของวิกฤตโควิด-19 ความตระหนักก่อให้เกิดการกักตุนอาหาร และน้ำของผู้ที่มีรายได้ ส่งผลกระทบต่อประชาชนกลุ่มเปราะบางที่เดิมมีปัญหาในการเข้าถึงอาหารอยู่แล้วให้ทวีความรุนแรงมากขึ้น รวมทั้งกลุ่มคนที่เคยเข้าถึงอาหารได้กลับกลายเป็นคนไม่สามารถเข้าถึงได้ โดยไม่มีเงินซื้ออาหารประจำวัน และไม่มีเงินสำหรับรายจ่ายที่จำเป็นของครัวเรือน การแก้ปัญหาที่พบคือการกู้หนี้ยืมสิน การนำเงินออมมาใช้ ตลอดจนการนำเครื่องใช้ในบ้านไปจำนำ และยังพบปรากฏเหตุการณ์ใหม่ทางสังคม คือการส่งต่อแลกเปลี่ยนแบ่งปันอาหารในรูปแบบที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นโครงการตั้งโรงทานตามพระตำริของสมเด็จพระสังฆราชฯ การตั้งโรงครัวพระราชทานฯ ตู้ปันสุข ข้าวแลกปลา หรือธนาคารอาหาร ได้เห็นความเอื้อเฟื้อที่คนไทยมีให้กันจากผู้ที่เคยกลับมาเป็นผู้ให้ เช่น พระสงฆ์ กลุ่มชาติพันธุ์ ชนกลุ่มน้อย ชาวเล เป็นต้นและจะพบว่าผลกระทบของโรคโควิด-19 ทำให้คนที่รายได้น้อยไม่สามารถเข้าถึงอาหารที่มีคุณภาพได้ (สลิลา มหันต์เชิดชูวงศ์, 2563)

3) ผลกระทบต่อการใช้จ่ายจากอาหาร พิจารณาจากการใช้เพื่อการอุปโภค บริโภค มีน้ำดื่มที่สะอาด มีคุณค่าทางโภชนาการ มีสุขอนามัยและสุขภาพที่ดี จากมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดโควิด-19 เช่น การปิดสถานที่เพื่อลดการรวมตัวของคนหมู่มาก การเว้นระยะห่างทางสังคม การปรับรูปแบบการทำงานโดยมีการทำงานที่บ้านมากขึ้น รวมไปถึงการศึกษาที่มีการปรับเข้าสู่ระบบการเรียนการสอนออนไลน์มากขึ้น ทั้งยังต้องใช้ชีวิตในรูปแบบใหม่ เหล่านี้ ส่งผลต่อพฤติกรรมบริโภคอาหารของคนไทยที่ต้องปรับตัว คือมีการใช้บริการสินค้าทางออนไลน์มากขึ้นทั้งอาหารและสินค้าอุปโภค การใช้บริการสั่งอาหารไปยังที่พัก นอกจากนี้การเรียนหนังสืออยู่ที่บ้านอาจส่งผลกระทบต่อเด็ก จากครอบครัวที่มีรายได้น้อยที่ต้องพึ่งพาอาหารกลางวัน

จากโรงเรียน พฤติกรรมการบริโภคอาหารที่เปลี่ยนไปตามภาวะวิกฤตนี้กระทบต่อการใช้อาหารเพื่อการอุปโภคบริโภค อาจทำให้ได้คุณค่าทางโภชนาการไม่เพียงพอ ส่งผลต่อการมีสุขอนามัยที่ดีของประชาชน

4) ผลกระทบต่อการมีเสถียรภาพด้านอาหาร เมื่อพิจารณาจากการที่ประชาชนต้องสามารถเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอตลอดเวลา ไม่มีความเสี่ยงในการเข้าถึงอาหารเมื่อเกิดความขาดแคลนขึ้นมาอย่างกะทันหัน ในมิตินี้จึงครอบคลุมทั้งการมีอาหารเพียงพอและการเข้าถึงอาหารจากผลกระทบความมั่นคงทางอาหารในมิติของการเข้าถึงอาหารที่กล่าวมานั้น ได้ส่งผลกระทบต่อการมีเสถียรภาพด้านอาหารโดยรวมอย่างเห็นได้ชัดโดยโดยเฉพาะในระยะแรกและระยะกลางของวิกฤตโควิด-19

จะเห็นว่า มาตรการปิดเมืองหรือ Lock down เป็นต้นเหตุสำคัญที่ส่งผลกระทบถึงความไม่มั่นคงทางอาหารของคนไทย ทั้งด้านการเข้าถึงอาหาร การมีอาหารเพียงพอ การได้รับประโยชน์จากอาหารที่ครบถ้วนตามหลักโภชนาการ และการมีเสถียรภาพทางอาหาร ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 แสดงผลกระทบและการบริหารจัดการการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ต่อความมั่นคงทางอาหารและข้อเสนอแนะ

จากผลกระทบของการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ต่อความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทยทั้งที่เกิดขึ้นในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งได้พิจารณาผลกระทบตามนิยามความมั่นคงทางอาหารขององค์การ FAO ใน 4 มิติดังนี้ พบว่า 1) ผลกระทบต่อการมีอาหารเพียงพอ ในระยะแรกของวิกฤตโควิด 19 ผู้คนตกใจ กังวลว่าจะขาดแคลนอาหาร เกิดการกักตุนอาหาร ต่อมาช่วงล็อกดาวน์จนสามารถควบคุมการระบาดได้ เกิดปัญหาห่วงโซ่อุปทานอาหาร ได้แก่ การขนส่งและการกระจายผลผลิต การซื้อ การส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารและระยะยาว เศรษฐกิจจะถดถอยตกต่ำทั่วโลก จะเป็นการเตรียมการฟื้นฟู ความจำเป็นและความต้องการสินค้าอาหารจะมีมาก 2) ผลกระทบต่อการเข้าถึงอาหาร ในช่วงแรกของวิกฤตโควิด-19 คนบางกลุ่มเข้าไม่ถึงอาหารเพราะหาซื้อไม่ได้หรืออาหารมีราคาแพง ธุรกิจบางส่วนหยุดชะงัก แรงงานถูกเลิกจ้างงาน หรือลดเงินเดือน คนจนและผู้มีรายได้น้อยได้รับผลกระทบมากที่สุด และคนจนเมืองที่เคยเข้าถึงอาหารได้กลับกลายเป็นคนไม่สามารถเข้าถึงได้ 3) ผลกระทบต่อการใช้ประโยชน์จากอาหาร การที่ประชาชนต้องปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตใหม่ ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารคือมีการใช้บริการสินค้าอาหารทางออนไลน์มากขึ้น ซึ่งอาจทำให้ได้คุณค่าทางโภชนาการไม่เพียงพอและกระทบต่อการมีสุขอนามัยที่ดีของประชาชน 4) ผลกระทบต่อการมีเสถียรภาพด้านอาหาร การที่ประชาชนไม่สามารถเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอตลอดเวลาและมีความเสี่ยงในการเข้าถึงอาหารเมื่อเกิดวิกฤติ ได้ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพด้านอาหารโดยรวมอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะในระยะแรกและระยะกลางของวิกฤตโควิด-19

แม้จะพบว่ามีความเสี่ยงดังที่กล่าวมา แต่ก็ยังพบว่าประเทศไทยยังมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองด้านอาหาร โดยพิจารณาจาก อัตราการพึ่งพาตนเอง (Self-Sufficiency Ratio :SSR) ซึ่งเป็นดัชนีชี้ให้เห็นถึงการพึ่งพาสินค้าเกษตรที่ผลิตได้ภายในประเทศที่สอดคล้องกับความต้องการใช้ในประเทศ พบว่าไทยมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองด้านอาหารเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะกลุ่มแป้ง น้ำตาล ไขมัน โปรตีน ได้แก่ ข้าว อ้อย ปาล์มน้ำมัน เนื้อไก่ เนื้อหมู กุ้ง เป็นต้น การอยู่ท่ามกลางวิกฤตของโรคระบาดโควิด19 ทำให้ต้องปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคหลังโควิด(new normal) ซึ่งจะไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป จะเห็นว่าพฤติกรรมผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้เชื่อมั่นว่าจะยังคงมีความมั่นคงทางอาหารแม้ว่าจะได้รับผลกระทบจากวิกฤตโควิดที่อาจมีการระบาดรอบที่ 2 หรือวิกฤตอื่นๆก็ตามที่จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารเพื่อเป็นการป้องกันที่จะเกิดความไม่มั่นคงทางอาหารหากว่าจะเกิดวิกฤตการณ์ใดๆอีกก็ตาม ดังนั้นจึงควรมีแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร ทั้งในระดับครัวเรือน และชุมชน ดังนี้

การบริหารจัดการอาหารของครัวเรือน

ครัวเรือนควรทำการผลิตอาหารเองได้ตลอดปี และสามารถเก็บไว้ใช้ได้ทุกเมื่อ เมื่อมีความต้องการหรือขาดแคลน มีการวางแผนก่อนซื้ออาหาร การประกอบอาหารรับประทานเองในครอบครัวซึ่งทำให้ประหยัดค่าใช้จ่าย การนำอาหารมาแปรรูป หรือการถนอมอาหาร เช่น การหมัก การดอง การตากแห้ง เป็นการสำรองอาหารของครอบครัว การประมาณการค่าใช้จ่ายอาหารไว้ล่วงหน้าจะทำให้ได้อาหารตามความจำเป็นและต้องการ การสร้างนิสัยการบริโภคที่ดีคือการบริโภคอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการมากกว่าอาหารที่มีราคาแพงแต่มีคุณค่าต่ำ ปลุกพืชผักสวนครัว ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายและปลอดภัยจากสารปนเปื้อน บันทึกรายรับรายจ่ายของครัวเรือนจะทำให้ควบคุมรายจ่ายได้ รับประทานอาหารที่บ้านร่วมกันจะทำให้ครอบครัวมีความรักสามัคคีมากยิ่งขึ้น ลดการซื้ออาหารที่ไม่มีประโยชน์ต่อร่างกายจะทำให้ประหยัดค่าใช้จ่าย และสร้างพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ดี ในช่วงล็อกดาวน์หลายคนอาจจะใช้เวลาอยู่บ้าน ได้ปลูกผักสวนครัวง่ายๆ ไว้

ใช้ทำอาหารกินเอง เพราะการปลูกผักและทำอาหารกินเองเป็นการช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านอาหารลงได้มาก จากที่เคยต้องพึ่งพาแต่อาหารสำเร็จรูปที่อาจมีค่าใช้จ่ายสูงกว่าและเสี่ยงต่อความไม่ปลอดภัยมากกว่าด้วย

ด้านการจัดการอาหารชุมชน

ชุมชนควรมีความหลากหลายทางชีวภาพ เช่นพืชผักพื้นบ้าน สมุนไพร เห็ด หน่อไม้ หรือสัตว์ที่สามารถนำมาเป็นอาหารได้ การส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนทำให้ชุมชนมีอาหารเพียงพอ ชุมชนควรมีแหล่งอาหารธรรมชาติที่สมบูรณ์ในบริเวณใกล้เคียง การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน จะทำให้มีการพึ่งพาอาศัยกันด้านอาหารมากขึ้น การสร้างความเข้มแข็งในการปลูกผัก ด้วยการขยายจากในครอบครัวสู่ชุมชน ถ้าเราผลักดันให้เกิดเครือข่ายสร้างอาหารปลอดภัยในชุมชนได้ในหัวเมืองและเมืองใหญ่ ก็จะช่วยให้ค่าใช้จ่ายด้านอาหารของครัวเรือนไทยลดลงได้ การสนับสนุนตลาดชุมชน และร่วมกันสร้างระบบอาหารที่ดี การทำเกษตรกรรมในช่วงวิกฤตและหลังวิกฤต ควรจะลดปัจจัยการผลิตจากภายนอก แต่หันมาผลิตเพื่อความมั่นคงทางอาหารในประเทศเป็นหลัก ดังนั้น ผู้บริโภคมีส่วนอย่างมากในการช่วยสนับสนุนให้เกิดการเกษตรแบบพึ่งพาตนเอง โดยเน้นการซื้อของจากตลาดชุมชนใกล้บ้าน อาหารท้องถิ่น และตลาดในประเทศเป็นหลัก การช่วยสนับสนุนระบบการกระจายอาหารของตลาดท้องถิ่น การเลือกใช้ช่องทางตลาดออนไลน์ เพื่อให้เกิดระบบการจัดส่งผลผลิตและอาหารมาถึงเราได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2563). โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) : ข้อเสนอแนะและแนวปฏิบัติ สำหรับประชาชน. สืบค้นวันที่ 7 สิงหาคม 2563, จาก <https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/measure.php>
- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2563). รายงานสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา2019 ฉบับที่ 210. สืบค้นวันที่ 31 กรกฎาคม 2563, จาก <https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/situation.php>
- รุ่งนภา พิมมะศรี. (2563). ความมั่นคงทางอาหารของไทย นำห่วงหรือไม่ในภาวะที่โลกเสี่ยงขาดแคลน. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2563, จาก <https://www.prachachat.net/d-life/news-472768>
- วิรัชพัชร ประเสริฐศักดิ์. (2558). ความมั่นคงทางอาหาร: จากพัฒนาการเกษตรสู่เศรษฐกิจพอเพียง. วารสารการเมืองการปกครอง ปีที่ 5 (ฉบับที่ 2), 144 -160.
- ศจินทร์ ประชาสันต์. (2563). การพัฒนาดัชนีชี้วัดความมั่นคงทางอาหาร ภายใต้โครงการขับเคลื่อนประเด็นเกษตรและอาหารเพื่อสุขภาพตามมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2551 สู่การปฏิบัติ. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2563, จาก http://www.nationalhealth.or.th/index.php?option=com_docman&task
- สลิล มหันต์เชิดชูวงศ์. (2563). ทำไมเราต้องสู้เพื่อความมั่นคงทางอาหารในเวลาวิกฤตและหลังจากนี้. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2563. จาก <https://www.greenery.org/articles/insight-foodsecurity>
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2563). ข้อมูลอัตราการผลิตตนเอง (SSR) ของประเทศไทย, สืบค้นเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2563. จาก <https://www.news.oae.go.th>